

l'escriptor i el paisatge

Tots estem d'acord que Josep Pla fou un gran viatger, un home àvid de paisatges i ciutats, que anava pel món amb una curiositat sempre a punt, amb una capacitat de visió excepcional, insatisfet i entusiasta, trist a estones i agut sempre. En la seva obra són incomputables les pàgines que responen a aquesta activitat tan regularment exercitada durant tota la seva llarga vida. Ja de molt jove s'iniciaren els seus periples a remolc de la seva vida de periodista i no abandonaria mai aquest gust d'anar pel món, ni en els seus últims anys d'un retir més continuat en el seu mas pairal de Llofriu. Evocar tot aquest tragí en les seves pàgines ens faria deambular des de Moscou a Buenos Aires, des de Nova York a Atenes. Imatges disperses on la vida en tots els seus aspectes adquireix una animació inigualable. Ens parla dels monuments i de la geografia, però també dels homes i dels seus afans, de la política i de l'economia. És un diorama sorprenent per la seva diversitat on el periodista i l'intel·lectual, el narrador i el poeta, s'entremesclen contínuament. Els dies que passen hi deixen el seu rastre momentani, però en definitiva queda sempre una última imatge que ens fa comprendre allò que hi ha de constant en un país i com són els homes que l'habiten.

És clar que en aquest retaule de ciutats i paisatges que van desfilant en articles i reportatges que es succeeixen al llarg de la intensa vida literària de l'autor hi ha moments en els quals es produeix com un màgic atur que els fa més entranyables i més pròxims. Llavors la paraula és més porosa, els adjectius més convincents, les referències més immediates; tot es fa com més familiar i sovint com si viatjar fos només tornar a casa. Josep Pla mateix ens dona la raó d'aquest fet quan ens diu repetidament que els xiprers de Provença o els pujols de Toscana o els camps i les cales del seu Empordà constitueixen una seva pàtria on no sols hi tornaria sempre sinó que, encara més, ni viuria sempre. Llavors, com dèiem, viatjar és una altra cosa, és tornar a les arrels, a allò que constitueix el moll de la teva ànima. Tot el que hi pugui haver d'informació en el text, encara que sigui molt just i útil per al lector, passa a segon terme perquè el que importa és aquella confluència que fa que el lloc que visites i que admires és aquell mateix lloc que estimes. És lògic que l'estil s'enceli i la successió de substantius i d'adjectius arribi a una textura poemàtica que recordo que en una nota crítica de Marià Mament estava assenyalada amb exemples amb una gran agudesia.

Les circumstàncies em portaren a comprovar aquest fet que assenyalo. Fèiem llavors la «Guia de Catalunya» i això m'obligà a acompanyar en unes inoblidables excursions per totes les nostres comarques Josep Pla i el malagua-

Ramon Dimas, Josep Pla i Joan Teixidor, quan preparaven la "Guia de Catalunya".

nyat fotògraf Ramon Dimas. Foren dies entusiastes, de treball intensíssim, i després de la jornada ens colgàvem al llit fatigats i feliços. Havíem vist monuments i paisatges, parlat amb la gent del país en unes converses que amb la seva curiositat insaciable Josep Pla feia interminables fins a un punt que avui em sembla excessiu.

Però no ho era segurament si penso en el bon resultat en què va anar a parar aquella interrogació contínua. Ramon Dimas era un company magnífic i ens ajudava també a veure i comprendre les coses des dels seus ulls de fotògraf. Però ara voldria parlar dels altres ulls, dels ulls de Josep Pla, que vaig entendre que tenien una capacitat de visió que no he trobat en ningú més. Ho veien tot, el color i les formes, el perfil d'un enciam i la corba d'una carena, la ziga-zaga d'un camí i el vaivé d'una onada. Ho veia fins i tot quan semblava que no ho veia i quan per les raons que fossin ens deia que ja en tenia prou, de tants paisatges i de tants monuments. Així, per exemple, recordo que en la nostra excursió pel delta de l'Ebre tot va ser difícil i complicat i la calor i la pols feien la nostra marxa intolerable. Va haver-hi un moment que Josep Pla irritat, em va dir que tot allò no tenia cap interès i que no valia la pena de perdre el temps en aquella plana tan inhòspita. Vaig pensar que havíem fet el camí en va i que hauríem de tornar-hi en circumstàncies més favorables. Però tot això era només una aparença. Aquell paisatge, com sigui, també li havia entrat als ulls i, entre planys i queixes desorbitades, també li havia entrat al cor. Pocs dies després vaig llegir el text que havia escrit sobre aquelles hores que a mi em semblaven sense cap resultat possible. I, com si es tractés d'un miracle, era un text d'un lirisme meravellós, precís i just, ple de pau i de misteri, arravatat i emocionat. Una vegada més l'escriptor, els ulls i la ploma de l'escriptor, ho transfiguraven tot.

JOAN TEIXIDOR